planøkonomi og de Gaulles. Det falder uden for denne artikels rammer at gå ind på det politiske indhold i de eksisterende politiske retningers målsætning i Frankrig, idet dens hovedemne er selve den politiske struktur. Og her kommer spørgsmålet om Defferres holdning til de politiske institutioner i den femte republik ind i billedet. Det er især hans opfattelse af magtens opbygning, præsidentens placering og beføjelser, der har interesse, og denne side af hans politik må gemmes til et senere afsnit om de problemer, der knytter sig til præsidentembedet og dets indehaver.

Foreløbig kan man sige så meget, at der ikke ved Defferres person eller ved hans politiske program kan findes holdbare argumenter for den antagelse, at han ved et præsidentvalg skulle kunne blive en virkelig stjerne på Frankrigs politiske firmament. Programmet – for så vidt man vil karakterisere hans bredt formulerede fem punkter som et sådant – begrunder ingen særligt solide forhåbninger om en udstrakt tilslutning til hans kandidatur fra alle sider i den eksisterende oppositionelle lejr af den franske vælgerbefolkning, og det udgør på ingen måde det eklatante alternativ til de Gaulle, som vil være påkrævet for at overbevise et flertal af vælgerne om nødvendigheden af, at den næste syvårsperiodes præsident bør hedde Gaston Defferre.

VENSTREFLØJEN OG ENHEDSBESTRÆBELSERNE

Med behandlingen af socialisternes parti er vi dybt inde i det spørgsmål, der hedder de politiske enhedsbestræbelser på venstrefløjen. Problemet venstre i aktuel fransk politik drejer omkring den tap, der hedder SFIO. Ingen egentlig alliance på venstrefløjen er mulig, endsige tænkelig, uden socialisterne; en samling af de socialistiske eller socialiserende kræfter i fransk politik står på dagsordenen som så mange gange før, men i og for sig ikke med større udsigt til at lykkes end tidligere.

Sidste gang der opstod forhåbninger om en samling af venstrekræfterne, var i forbindelse med Mendès-France's regering, der nåede at blive otte måneder gammel (juni 1954–februar 1955). På baggrund af strejkerne i 1953, hvor de tre store fagorganisationer, CGT, CGT-FO og CTFC, realiserede et konkret samarbejde, og på baggrund af modstanden mod Europahæren og protesten mod Frankrigs krig i Indokina, voksede der i vide kredse en tro på muligheden af en fælles venstrefront frem. Elementerne i en sådan skulle foruden socialisterne være forskellige progressive grupper, det af Mendès-France moderniserede radikale parti, venstrefløjen af RPF og måske visse dele af MRP.

Men der blev ingenting af det. Grunden var i første række P. C.s eksistens og så den kendsgerning, at det ikke lykkedes for Mendès-France at gøre det radikale parti til et tidssvarende liberal-socialistisk parti. Midt mellem disse to årsager lå desuden socialisternes ubeslutsomhed.

Det har altid været sådan, at interessen for et »venstre« og dermed diskussionen om et nyt kontra et gammelt venstre, om ét eller flere »venstre«, har været direkte affødt af selve den historisk-politiske udvikling i Frankrig. I 1945, for eksempel, var der så at sige intet højre, eller i hvert fald intet højre, der vedgik sig som sådan. Alle var venstre. Krigsårenes begivenheder, Vichy m. m. gjorde det i højeste grad uklogt for politikere at bekende sig som højre; de uafhængige (Indépendants), de moderate, for slet ikke at tale om yderste højre, havde slået sig selv ud, og de radikale, der oprindelig havde repræsenteret venstreorienteringen i fransk politik, men som allerede i løbet af mellemkrigstiden var gledet ind mod centrum med stadig større affinitet til højrefløjen, led samme skæbne. Det radikale partis andel i sammenbruddet i 1940 blev dyr. Situationen i 1945 aflæses direkte af den omstændighed, at venstresamarbejdet nu bestod af kommunister, socialister og folkerepublikanere (MRP, et kristent demokratisk parti udvokset af modstandsbevægelsen), mens folkefronten i 1936 som det tredje parti foruden P. C. og SFIO havde haft de radikale. Omkring 1950 var højre imidlertid igen blevet en politisk realitet i regering og parlament, de uafhængige og det nu endnu tydeligere højregjorte radikale parti kunne sammen med det gaullistiske parti RPF siges at repræsentere de politiske højreretninger i Frankrig. Dermed var der skabt forudsætninger for en ny interesse for højre-venstre mønstret, og især for en ny definition af venstrebegrebet. Diskussionen om Europahæren, som ved siden af kolonikrigene i Indokina og i Nordafrika var den fjerde republiks vigtigste opinionsdannende og strukturmodificerende begivenhed, forstærkede denne interesse. Debatten kulminerede omkring Mendès-France's »lammehop«, der i øvrigt på mange måder faldt helt uden for, hvad man traditionelt måtte forstå ved højre-venstre positionen.

Hvorfor er talen om samling til venstre igen dukket op i Frankrig i disse år? Der er ikke som i trediverne nogen klar udfordring til en venstrekoalition i den udenrigspolitiske situation eller en social reformpolitiks stigende nødvendighed, der er ikke som i 1945 nogen automatisk trang til at videreføre en af ydre omstændigheder fremtvunget samling, og der er ikke som i 1955 en motivering i politisk »immobilisme« og et stadigt voksende krav om at erstatte kaos med dirigeret dynamik. Men der er de Gaulle. Der er de Gaulles stabilitet, de politiske institutioners forholdsvise permanens, en langsigtet økonomisk og politisk planlægning – der er den femte republik. I samme omfang som disse faktorer har styrke, vokser oppositionens ønske om noget andet. Og den eneste måde at komme af med de Gaulle på – inden for de legale muligheders ramme – vil være at skabe en politisk samling, en formation, bestående af alle dem, der er utilfredse med tingenes tilstand.

De Gaulles modstandere til højre er en absolut minoritet, og skønt de er

hans mest indædte modstandere – spændende fra fascistisk og racistisk inficerede til vor tids royalister, der får hysteriske anfald, bare de hører Marseillaisen – kan de aldrig tænkes at indgå i nogen bredere anti-de Gaulle samling.

Der findes ikke i Frankrig nogen mulighed for at etablere et centrumsflertal. Det radikale parti og også MRP har siden 1962 flere gange, sammen eller hver for sig, erklæret det for ønskeligt og muligt at skabe et »demokratisk centrum« som alternativ til de Gaulle, men det er og bliver ønsketænkning. Lige så lidt som Conjonction des centres i 1900, Concentration des centres i 1930'erne, Troisième force 1947–51 og den Front démocratique et social, man drømte om i 1953, er vore dages Centre démocratique nogen realitet i fransk politik. Navnet skifter, men barnet er ikke levedygtigt. Ikke uden grund har man kaldt dette nye centrum for det »tågede centrum«. Når tågen engang letter, vil det vise sig, at dets fortalere fra de to partier, de radikale og folkerepublikanerne, vil være lettet med den og have fordelt sig »traditionelt«, det vil i den aktuelle situation sige fortrinsvis til højre.

Men når en samling til højre eller omkring centrum ikke er mulig, kan den kun tænkes til venstre. Og fransk venstre er i dag P. C. og SFIO. Der er netop to »venstre«, et kommunistisk og et ikke-kommunistisk. Eksisterer der nogen reel mulighed for et samarbejde, der kan gøre dem til ét, ikke blot »för tilfället«, men på længere sigt? Med dette spørgsmål er vi tilbage ved SFIOs stilling. Der er ingen tvivl om kommunisternes syn. For dem har splittelsen i den franske arbejderbevægelse altid været et onde. De ønsker en reel sammenslutning med socialisterne, men er på den anden side ikke for tiden villige til at ændre deres politiske linie og marxistiske ideologi som pris for socialisternes ja. Det kan selvfølgelig på den baggrund diskuteres, om det så ikke til syvende og sidst er kommunisternes holdning, der udgør den væsentlige hindring for en venstresamling; denne diskussion kan aldrig ende anderledes end med et krav om, at de franske kommunister holder op med at være kommunister. Det er naturligvis et standpunkt, men som Soya siger: standpunkter kan være af tvivlsom værdi, al den stund det for mennesket ikke drejer sig om at stå, men om at gå. Og i den forbindelse må man sige, at kommunisterne trods alt har vist større vilje til at gå end socialisterne. Og netop denne vilje, hvor spæd og påtaget den end måtte være, kan med disse års udvikling i de europæiske kommunisters »moderland«, Sovjetunionen, og for øvrigt også i de østeuropæiske stater, blive en slags indre nødvendighed, som det måske lønnede sig for socialisterne at være mere opmærksom på, end tilfældet er.

Der er tre væsentlige hindringer for SFIOs udvikling til et parti, der kan vinde virkelig stor tilslutning i den franske vælgerbefolkning. Det blinde antikommunistiske had, manglen på egentlige ledere og den manglende

evne til at forny partiets kadrer med yngre folk. Disse tre grunde er lige så mange hindringer for dannelsen af en slagkraftig koalition på venstrefløjen. Den første, SFIOs antikommunisme, er naturligvis den mest indlysende hindring for et venstresamarbejde, der omfatter kommunisterne. Men den er afgørende, alene fordi intet tyder på, at P. C.s vælgertække vil svækkes i de nærmest følgende år. P. C. »*har*« en fjerdedel af stemmerne, SFIO kan ikke tage dem, og har derfor i realiteten intet andet valg end at forsøge en omvurdering af kommunisterne som begyndelsen til at erstatte splittelsen med samling.

SFIO vil vel nok engang kunne få en Jaurès eller en Blum igen. Og unge kræfter kunne vel rekrutteres. Spørgsmålet er, om partiets indgroede nabohad, dets hvidglødende kommunisthad og -forskrækkelse kan forsvinde, eller i det mindste afdæmpes. Hverken i Defferres valgkamp ved kommunevalgene eller i Guy Mollets stilling findes der tegn på en sådan udvikling, snarere tværtimod. Socialisterne har foretrukket, og Defferre har i sin præsidentvalgkamp understreget dette at satse på en *federation* af politiske retninger, som vil være placeret et sted mellem venstre og centrum, og på dette grundlag agter de at føre krigen mod de Gaulle. Hermed er den gamle splittelse inden for fransk venstre endnu engang blevet dominerende, og endnu engang er modstanderens spil, i dette tilfælde de Gaulles, blevet lettere.

Ved det kommende præsidentvalg, men måske i endnu højere grad ved valget til nationalforsamlingen i 1967, vil denne splittelse på venstrefløjen vise sig at være katastrofal. Medens man kan hævde, at oppositionens egentlige chance ved præsidentvalget aldrig har været andet end lejligheden til at »bringe sit hus i orden«, til at vise vælgerne, at der findes en beslutsom og profileret opposition med et virkeligt politisk alternativ til de Gaulles politik og ikke bare et idiosynkratisk bestemt »vil ikke«, er det ubetvivleligt, at det ved de nationale valg i 1967, parlamentsvalget, vil være helt afgørende for Frankrigs politiske fremtid, om der er skabt en klar formation, som vælgerne kan fæste lid til, og som vil være i stand til at sikre sig det flertal i parlamentet, regeringen forudsætter. Som situationen er i øjeblikket, ser ikke ud til nogen øjeblikkelig samling på venstrefløjen.

VENSTRE OG HØJRE

Hele denne diskussion om venstres muligheder forudsætter, at man i sin analyse af den franske indenrigspolitiks struktur og bevægelser overhovedet anerkender begreber som venstre og højre. Blandt franske historikere og politologer kan man stort set sige, at to retninger er fremherskende. Den ene vil hævde en *dualistisk* historieopfattelse, ifølge hvilken de sidste 175 år af Frankrigs historie – det vil sige siden den store revolution – kun kan

begribes som en stadigt gentagen vekselvirkning mellem et politisk venstre og et politisk højre. Pendulet har svinget mellem disse to, snart har højre regeret landet, snart venstre, ideligt afløsende hinanden som aktion og reaktion.

Den anden hovedopfattelse kan kaldes *pluralistisk*[3]). Der er intet afgrænset begreb venstre og intet højre, som man med rimelighed kan stille op mod hinanden, og som kan tages som ledetråd i en forklaring af det franske samfunds økonomiske, politiske og kulturelle udvikling, siger denne opfattelse. Man afviser i og for sig ikke tilstedeværelsen af, hvad man kan kalde venstre- og højreorientering, men i og med at der inden for hver af disse kategorier findes så mange forskelle og nuancer, kan der ikke være tale om at drage skarpe skel mellem to hovedgrupperinger, og det bliver i det hele taget af tvivlsom værdi at operere med skemaet venstre-højre i beskrivelsen og fortolkningen af fransk historie og politik.

Den sidste opfattelse kan synes at have mest for sig netop i disse år. I det vesteuropæiske og tildels også i det sovjetiske moderne industrielle samfund, hvor politiske ideologier synes at være trængt noget i baggrunden til fordel for mere håndgribelige kvantitative fænomener som økonomisk vækst og teknisk udvikling, hvor den politiske debat ikke mere er en idédebat, men en debat om kontante værdier og deres fordeling, kan højre-venstre problemstillingen forekomme forældet i sig selv og uanvendelig som analytisk redskab. I de Gaulles republik er det teknokratiske indslag i ledelsen af Frankrig, ikke blot som drivkraft bag samfundsudviklingen, men også som en følge af denne, større end nogensinde før; men dertil kommer det faktum, at magten udøves af en i bund og grund uklassificerbar person, de Gaulle, og dette svækker værdien af synsvinklen højre-venstre på aktuel fransk indenrigspolitik.

Men bag den teoretisk-filosofiske diskussion om berettigelsen af at anlægge højre-venstre synsmåden på den politisk-historiske udvikling i Frankrig må der selvfølgelig ligge nogle forestillinger om, *hvad* venstre og højre som begreber dækker over. Da interessen for et politisk venstre blussede op i midten af 1950'erne, satte Sartres tidsskrift Les Temps Modernes sig for at finde ud af, hvad venstre var og ikke var. Man gik uden videre ud fra, *at* der var noget, som hed venstre, og *at* dette var én og ikke flere ting – hvad der kom til udtryk alene i titlen på det særnummer, der udsendtes i sommeren 1955: »La Gauche«[4]). Nummeret var delt op i tre hovedafsnit: Definition, Historie og Opgaver. Allerede heraf fremgår, at en definition per se er mulig, og at man *efter* opstillingen

[3]) Som repræsentanter for henholdsvis den dualistiske og den pluralistiske opfattelse kan nævnes François Goguel og Raymond Aron.

[4]) Les Temps Modernes, Tome X 112–115 Numéro spécial, Juin-Juillet 1955. Paris 1955.

af definitionen kan behandle størrelsen venstre historisk. En historiker ville nok gå omvendt til værks og ud fra en historisk analyse forsøge at give en definition af begrebet venstre, således at dette begreb aldrig blev trukket fri af sin sociologiske og politiske sammenhæng, den eneste, det vel kan have nogen mening i.

Men »La Gauche«s påstand var, at venstre kun findes som en afvisning, en negation af højre, og det er derfor også naturligt, at det første afsnit – Definition – indledes med Simone de Beauvoirs portræt af *højre*. Og det er ikke mindre naturligt, sådan som emnet er lagt op, at konklusionen af hele nummeret bliver, at venstre kun kan være *det kommunistiske venstre*, fordi afvisningen af højres ideer og den politik, der udformes på disse ideers grundvold, må medføre omvæltningen af det eksisterende samfundssystem, altså revolutionen, som P. C. er ene om at have som politisk og ideologisk målsætning.

Hvad er da højres ideer eller tankegods? I »La Gauche« gengives resultatet af en opinionsundersøgelse, der omfattede godt 200 personer fra det parisiske område, repræsenterende alle professioner, aldersklasser og begge køn. Udspørgningen bestod blandt andet i, at den udspurgte fik fortalt en historie, og hans reaktion på denne historie kunne så bruges til at placere ham til venstre eller højre. Her er en af historierne: en arbejder har i lang tid været arbejdsløs og tilmed alvorligt syg; den dag, han forlader hospitalet, trist til mode over de håbløse udsigter med hensyn til muligheden for igen at komme i arbejde, nedtrykt efter lange tiders elendighed, følges han med sin lille datter. Pludselig skubber han hende ud på kørebanen, så hun kommer ind under en bil og bliver dræbt på stedet. Ved retten idømmes han psykopatforvaring. – Spørgsmålet lyder: Hvad synes De? Ja, hvad synes *De?* Siger man: samfundet har skylden, der burde ikke være arbejdsløshed, den er en følge af det kapitalistiske system, vi lever under; havde manden været sikker på at få arbejde, så snart han var rask, ville han aldrig have handlet, som han gjorde, osv. – reagerer man som en typisk »homme de gauche«. Siger man derimod: manden er gal, han er farlig for sine omgivelser, samfundet er nødt til at spærre ham inde som en anden morder osv., reagerer man som en »homme de droite«!! Det bedste man kan sige om denne klassificeringsteknik er, at den er ganske underholdende. Til bedømmelse af en sådan undersøgelse skal yderligere tilføjes, at de adspurgte *på forhånd* var grupperet i venstre og højre, og at undersøgelsen i realiteten gik i cirkelbevægelse ved i sin udspørgen at lede efter kriterier, man kunne inddele folk i venstre- og højreindstilling på, som allerede inden undersøgelsen begyndte, var taget i anvendelse til materialets gruppering. Man tænke sit om undersøgelsens værdi, når den meddeler, at venstre- og højreorienterede reagerede som typiske sådanne.

Naturligvis har sådanne undersøgelser ikke nogen virkelig dybtgående

værdi. Når opinionsundersøgelsen, og i det hele taget Les Temps Modernes' særnummer her er draget frem, har hensigten udelukkende været at nævne et eksempel på de forestillinger, der stadig gælder og instinktmæssigt knyttes til begreberne venstre og højre. Venstre betyder tro på mennesket, på nødvendigheden og muligheden af at lave verden om, forbedre samfundet, så krige mellem nationerne og menneskenes udnyttelse af hinanden til egen profit ikke findes mere. Heroverfor højre: en pessimistisk menneske- og historieopfattelse, mennesket er, som det er, historien viser, at krige altid vil være en del af udviklingen, der ikke i sig selv behøver at være nogen forbedring, men blot tidens gang.

Det ses klart, hvorfor det må virke umiddelbart tiltrækkende at være »gauche«. I den politiske verden er ordet opstået simpelt hen som fællesbetegnelsen for dem, der i parlamentet havde plads til venstre for formanden. I denne rumlige oprindelse ligger intet dragende. Ordet »gauche« betyder i øvrigt også kejtet, med en biklang af klodset, men også af ligefrem, oprigtig, ikke udspekuleret; her er dragningen ganske enkelt den, der ligger i at tænke med kroppens venstre side, der, hvor hjertet sidder! Hvem vil ikke gerne gå for at være fremskridtsvenlig, medfølende, tillidsfuld over for fremtiden, harm over misbruget, magten, reaktionen og uretfærdigheden?

Måske er anvendelsen af venstrebegrebet ikke andet end kliché. Men kliché betyder som bekendt blot mulighed for reproduktion i uændret form, og hvis en opfattelse er rigtig, kan den vel aldrig blive ringere eller miste sin værdi, fordi man tager den frem igen og igen. Det er netop denne tankegang, der også under den femte republik præger forsøget på samtale og samarbejde mellem de to venstrepartier P. C. og SFIO.

Det skal ikke udelukkes, at en i så bred almindelighed formuleret venstreholdning har haft og har en rolle i opinionsdannelsen i fransk politik og dermed også for partiernes eksistens. Ikke uden grund har man netop fastholdt *betegnelsen* »gauche« som sikkert trækplaster, som hjørnestenen i det »image«, man har ønsket at bygge op for vælgernes øjne. Det gælder på en måde stadig om at være mest »gauche«, eller i det mindste om at tage patent på dynamik og udvikling. Dette er for resten også gået op for det gaullistiske parti, UNR, der udfolder ihærdige bestræbelser på at harmonisere forestillingen om at være stabilitetens og den gode ordens parti og samtidig bevægelsens, fremskridtets garanti. Dette er hidtil ikke lykkedes.

Fransk politik har altid været præget af verbalisme, trangen til at lancere og jonglere med ord – med en udtalt foragt for om ordenes verden stod i nogen jordfast forbindelse med virkeligheden. Det bør man naturligvis erindre sig, når man går i gang med udforskningen af fransk politik. På den anden side *findes* ordene i debatten, de *bruges* og er derfor i den forstand en realitet – også ordene venstre og højre.

DE RADIKALE

For højrepartierne har behovet for at organisere sig rent historisk aldrig været påtrængende. De politiske synspunkter, vi ser grupperet under betegnelsen højre, har i henseende til organisation som regel støttet sig til samfundsfaktorer, der allerede havde form og struktur, nemlig kirken, kronen, »kapitalen« og hæren. Dette er den historiske forklaring på, at de politiske højrekræfter ikke har opbygget partiapparater med nær den samme hierarkiske stivhed og disciplin som venstrepartiernes. Et parti som det radikale har netop under sin vandring mod højre i større og større udstrækning mistet sin karakter af parti. Før 1940 betød »le parti« altid det radikale parti, det var det ældste organiserede politiske parti i det republikanske Frankrig, stiftet i 1901 under det besværlige navn Parti républicain radical et radical-socialiste. Efter 1945 kan »le parti« ikke være andet end P. C. Det radikale parti skubbedes snart efter sin fremkomst længere til højre, først ved SFIOs siden ved P. C.s dannelse. Umiddelbart før anden verdenskrig var det radikale parti simpelt hen inkarnationen af republikken, radikale politikere sad på republikkens nøgleposter, Daladier som konseilspræsident, Herriot og Jules Jeanney som henholdsvis deputeretkammeret og senatets formand. Efter krigen identificeredes de radikale i den grad med sammenbruddet i 1940, at partiet svækkedes katastrofalt, et indtryk der kun kunne befæstes, da partiet ved folkeafstemningen i 1945 anbefalede at sige nej til den tredje republiks ophævelse. Men fra 1947, da venstresamarbejdet, tripartismen, var brudt sammen, fik de radikale igen bevægelsesfrihed; i tiden til 1958 leverede de radikale 7 konseilspræsidenter til republikken – til sammenligning med MRP, SFIO, Indépendants og UDSR, der leverede tre, to, to og en. De radikale vælgere i partiets gamle fæstninger i Sydfrankrig vågnede op til troskab, og trods krisen umiddelbart efter krigen var partiets solide positioner i de kommunale og departementale råd nogenlunde bevaret. Det spillede en stor rolle, at den fjerde republiks politiske mønster mere og mere kom til at ligne den tredje republiks, således at de radikale trods lidenhed på ny kunne optræde som et midterparti med de muligheder for alliancer til alle sider, denne stilling indebar. Desuden havde partiet inden for sine rammer atter dygtige enkeltpersoner, og dets rummelighed gav netop yngre talenter mulighed for hurtig karriere. Så stærk var denne tradition for organisatorisk løshed, at da en af partiets mest begavede, Mendès-France, ville reformere partiet blandt andet ved at give det noget af SFIOs organisation og disciplin, endte dette eksperiment som bekendt med et fuldstændigt nederlag. Mendès-France brød helt med de radikale og forsøgte sig med en lille gruppe dissidenter, der senere gik under navnet Centre républicain, men i 1959 forlod Mendès-France helt politik. Hans politiske interesse er dog stadig levende; det ses for eksempel i den lille bog, han i 1962 udsendte, La République moderne,

som for en skare af unge intellektuelle i dag nærmest er en politisk bibel. Bogen analyserer det gaullistiske system, og finder hovedfejlen i dets opbygning på én person. Den rummer mange interessante perspektiver for en ny politisk fremtid i Frankrig, hvor en planmæssig økonomi og en fundamental omlægning af uddannelsessystemet skal danne grundlaget for et stadig mere industrialiseret og moderniseret samfund.

Til trods for at partiet netop giver unge en mulighed for hurtigt avancement, Edgar Faure blev konseilspræsident som 41-årig, Felix Gaillard som 38-årig, regnes det radikale parti i dag for et gammelt parti. Det skyldes selvfølgelig, at partiet *er* gammelt, men især at dets vælgere oftest har passeret de 50 og mest befinder sig i de egne af Frankrig, der i økonomisk forstand hører til de stagnerede eller tilbagestående områder, de sydlige og sydvestlige dele af landet.

Det radikale parti har ikke noget præcist politisk program. Den gamle målsætning at være republikansk, verdslig og parlamentarisk er blevet for lidet sigende som grundlag for en politisk programkonstruktion. Også selv om spørgsmålet frie skoler, dvs. katolske, kontra statslige, dvs. gratis og konfessionsfri, har haft en vis aktualitet igen i de senere år, fordi den gaullistiske regering har ladet vedtage nogle subventionslove og en beskyttelse af de frie skoler, der principelt går i stik modsat retning af et par generationers republikansk/radikale kamp, som man faktisk troede afsluttet med en endelig sejr for den verdsliggjorte undervisnings synspunkt. Når spørgsmålet om skolen ikke mere kan anvendes som et altafgørende politisk bannermærke, skyldes det, at det ikke mere i befolkningen er noget for alvor skelsættende spørgsmål, der kan overskygge alle andre problemer.

De radikales forbindelse med »gauche« har i grunden altid haft en historisk karakter. Allerede det første »radikale program«, Gambettas Bellevilleprogram i 1869, hvis hovedkrav var 1-kammer system, adskillelse af stat og kirke, personlig frihed, gratis, verdslig og obligatorisk underskole, indkomstskat og forbud mod private jerbanekoncessioner, var bygget op af elementer hentet fra allerede forlængst fremsatte krav fra revolutionstiden. Siden har de radikale i nogen grad været, hvad man har kaldt »des hommes de la réalisation d'un projet situé dans le Passé«[5]). I grundholdningen er og har de radikale aldrig været noget egentligt venstreparti, men på punkter i den konkrete politik, som spørgsmålet om statens rolle – dvs. den republikanske ideologi – en vis empirisme og ideen om avancement gennem fortjeneste, har de radikale på en mere eller mindre tilfældig måde været at placere på venstrefløjen. I mellemkrigstiden kan man stort set sige, at de radikale i alle økonomiske og sociale spørgsmål stemte med højre og centrum – altså »borgerligt« – mens de i spørgsmål af rent politisk

[5]) Georges Lavau i artiklen: Destin des Radicaux, i særnummeret af Les Temps Modernes (note 4).

art, som for eksempel valgmåden og de politiske institutioners indretning, stemte med socialisterne. Det var de radikale, der sprængte folkefronten og dannede regering med støtte fra højre i 1937.

I dag som før kan man sige, at det, der mest karakteriserer en radikal, ikke er hans politik, men hans mentalitet. En fransk radikaler er kritisk og skeptisk indtil det mistroiske, spekulativ, u-engageret. Alain sagde det på den måde »le radicale est . . . premièrement celui qui ne croit à rien«. Dertil temmelig konform, forsigtig, lovlydig – »den gode familiefar« med en urokkelig tro på saglighed, på det »rigtige«s eksistens i ethvert politisk spørgsmål.

Sådan lever det radikale parti eller snarere radikalismen videre. Den radikale mentalitet er i grunden tidløs. Lige nu, under den femte republik, placerer den sig så afgjort til højre i fransk politik, et ståsted, der understreges af de radikales mangel på kontakt med arbejderne.

Under den femte republik er radikalismen »prügelknabe« – udsat fra hug både fra gaullisterne, der netop i forsøget på selv at skabe sig en position som »det store parti i midten« med en form for neo-radikalisme, kommer til at lange ud efter de radikale, og fra venstre, P. C. og SFIO. Som parti ved valgene er de radikale nærmest blevet udraderet, set over en 30 års periode: mens de i 1936 og 1939 opnåede 20 og 16 procent af de afgivne stemmer, i 1945 8 procent, under den fjerde republik mellem 8 og 12 procent, så røg de ved det første valg til nationalforsamlingen under den femte republik, i 1958, helt ned på 5 procent, hvor de blev liggende i 1962. Og den samme udvikling kan konstateres i de lokale valg. Adskillige hypoteser er blevet fremsat til forklaring på denne nedgang, heriblandt den, at det var Mendès-France's ambitioner, der styrtede partiet i afgrunden og den, at kolonikrigene i 1950'erne skabte så store splittelser mellem centrums liberale og konservative, at et midterparti som det radikale ikke kunne undgå at blive revet midt over.

(Når man taler om de radikale, dukker Mendès-France's navn altid hurtigt op, især spørgsmålet, om han mon vender tilbage til politik og eventuelt på ny får en hovedrolle at spille. Man skal naturligvis intet forsværge, men i forventningen om en ny »mendèsisme«, en slags liberal-social genkomst under Pierre Mendès-France, gemmer sig vist mere nostalgi end realitet. Den parisiske advokat kan med sit gode hoved få en vis betydning som analytiker og kritiker, men som hoved*et* for en bred politisk bevægelse i Frankrig skal man næppe vente at se ham).

FOLKEREPUBLIKANERNE, MRP

Folkerepublikanerne, MRP, udsprang direkte af modstandskampen som en reaktion mod »de gamle partier«, men havde i virkeligheden rødder tilbage i førkrigens Jeune République og Parti démocratique populaire,

hvoraf det første støttede folkefronten, det sidste modarbejdede den. Det var karakteristisk, at MRP undgik betegnelsen parti – med samme motivering som senere gaullisternes RPF: de var »bevægelser«, ikke partier. MRP havde foruden sit sociale og økonomiske sigte også et konfessionelt, nemlig at befri katolicismen for dens autoritære og konservative traditioner.

MRP udviklede sig meget hurtigt og bragte uorden i den klassiske højre-venstre deling i fransk politik: i økonomisk og social politik stod MRP til venstre, mens det i konfessionsspørgsmål kom til at tilhøre de klassiske højrekræfter som et kristent demokratisk parti – også selv om partiet i konfessionel/teologisk forstand faktisk var på kirkens venstrefløj.

MRPs position var i begyndelsen bygget på et *nej,* for eksempel til en tilbagevenden til den tredje republik, til en liberal kapitalisme såvel som til marxisme, men også et nej til den negative antikommunisme. Det er værd at lægge mærke til, at MRP i modsætning til de kristelige demokratiske partier i Vesttyskland, Italien eller Belgien ikke fører ordet kristelig i sit mærke – netop for at understrege adskillelsen mellem verdsligt og åndeligt og for at betone åbenheden over for ikke-troende, tolerancen over for anderledes tænkende.

MRP fik stærkest tilslutning i de øst- og vestfranske egne – de traditionelt konservative. Heri lå partiets dilemma: lederne var inspireret af en social eller socialiserende ideologi, men partiets succes skyldtes først og fremmest, at de gamle højrepartier ikke fandtes umiddelbart efter krigen. Dilemmaet kunne derfor ret hurtigt formuleres til det konkrete spørgsmål: hvad skulle man ofre, læren eller magten? I de øvrige europæiske lande valgte de kristelige demokrater straks stemmerne, altså magten, men MRP tøvede og vaklede.

Den nødvendige, stadige fornyelse på det indre plan viste sig at overstige partiets kræfter; dets indsats i skolesagen fjernede MRP fra venstrefløjen, og dette var medvirkende til, at Europapolitik blev hovedemnet for folkerepublikanerne omkring 1950. Det var to MRP-folk, der besatte udenrigsministerposten fra 1944 til 1954, nemlig Bidault – der dog først efter de Gaulles tilbagetræden i 1947 også blev udenrigsminister af gavn – og Robert Schumann. Men netop derved kom partiet til at pådrage sig et tungt ansvar for en anden del af udenrigspolitikken, koloniopgørene i Indokina, Tunis og Marokko – og partiet var meget længe om at tage afstand fra »Algérie française«-politikken; Georges Bidault nåede det aldig. Det er karakteristisk for MRP at holde fast ved en forkert politik for længe udelukkende fordi en leder fortsætter; man kan måske tale om et katolsk særpræg: den personlige hengivenhed, vogtelsen af mindet om den fælles fortid, der til tider hindrer klarsynet.

Organisatorisk står MRP ret stærkt, men uden P. C.s og SFIOs stabi-